

Yorum

Predatory dergi tehlikesi büyüyor

Servet Aker

Dr. Öğretim Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD, Samsun

Geliş tarihi:28.02.2018 Kabul tarihi:16.03.2018

Öz

Son yıllarda akademik yayın etiğine yeni kavramlar eklenmektedir. Bu kavramlardan biri de predatory dergi ve yayıncılardır. Birinci basamak sağlık hizmetleri ile ilgili yayın yaptığını belirten predatory dergilerin sayısı giderek artmaktadır. Bu yorum yazısı araştırmacıları predatory dergi sorunundan haberdar etmek için kaleme alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Predatory dergiler, predatory yayıncılar, Beall's List

Predatory journal hazard grows

Abstract

In recent years, new concepts are added to academic ethics. One of these concepts is predatory journals and publishers. The number of predatory journals about primary health care services is increasing. This commentary was written to inform researchers about the problem of predatory journals.

Key words: Predatory journals, predatory publishers, Beall's List

Son yıllarda akademik yayın etiğine, şimdiye kadar bilinen kavramlardan farklı kavramlar eklenmektedir. Bu kavramlar, predatory dergi (predatory journals) (PD), predatory yayıncı (predatory publishers) (PY), çalınan veya kopyalanan dergi (hijacked journals) ve yanıltıcı ölçütler (misleading metrics - fake impact factors) dir.

Predatory kelime olarak "kişisel kar veya kazanç için başkalarına zarar vermek, istismar etmeyi amaçlamak ya da istismar etme eğiliminde olmak" anlamında olmasına rağmen genel olarak "yırtıcı, yağmacı, yanıltıcı" anlamında kullanılmaktadır.

Sorumlu Yazar: Servet Aker, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD. Körfez Mahallesi Atakum / Samsun, Telefon: 0 536 955 38 05, Eposta: servetaker@gmail.com

PD ve PY'ler gerçek yayıncıların web sitelerine benzer sayfalar oluşturarak, değerlendirme süreçlerinden uygun şekilde

geçmeyen, düşük kalitede, tartışmaya açık yazıları kabul eder ve yayınlarlar. Birçoğu merkez olarak ABD, Kanada, Avustralya,

Copyright holder Turkish Journal of Public Health

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License. This is an open Access article which can be used if cited properly.

İngiltere gibi ülkeleri belirtse de gerçekte Pakistan, Hindistan ve Nijerya gibi ülkelerden yönetilmektedirler. Genellikle dergi adı olarak “*International, European, World, Global, American*” gibi gösterişli adları kullanırlar. Dergilerin isimleri eskiden var olup şu an kapanmış olan dergilerden seçilebilir ya da çok bilinen bir derginin adına ufak eklemeler yapılarak oluşturulabilir. ISSN, e-ISSN veya etki faktörü gibi bilgiler açtıkları internet sayfalarında bulunabilir. Çok sayıda, adını daha önce hiç duymadığınız indekslere giriyor olabilir ya da girmediği çeşitli indekslerin görsellerini internet sayfasında bulundurarak sanki o indekslere girmiş algısı oluşturabilirler. Dergi editörleri ve yayın kurulları genellikle konusunda uzman kişiler değillerdir ya da konusunda uzman kişilere ad olarak benzer kişilerden oluşmaktadır. Bazen de tanınmış akademisyenlerin adı kişinin haberi olmadan kullanılmaktadır. Bu dergilerde, bir kişinin çok sayıda dergide (uzmanlık alanı dışında) bir anda hakem veya editör olması mümkündür. Yazıların gönderilme, kabul ve yayınlanma tarihleri arası akıl almaz derecede kısadır. Dergiye gönderilen bir yazının ertesi gün kabul edilip üç gün sonra yayınlanması sıklıkla karşılaşılan durumlardandır. Yazıları kabul ettikten sonra, daha önce hiç bahsetmedikleri ya da herhangi bir yerde bildirimde bulunmadıkları yüksek miktarda parayı talep edebilirler.^{1,2}

Akademik kütüphaneci olan Jeffrey Beall, 2009’dan beri, “*Beall’s List*” adıyla muhtemel PD ve PY’lerin güncel listesini yayınlamaktadır. Bu yazının kaleme alındığı tarihte Beall’s List’de 1163 PY ve 1310 bağımsız/özerk dergi (standalone journals) bulunmaktadır. Oysaki 2011 yılında PY sayısı sadece 18’dir. PY’lerin her birinin yayın listesinde ortalama 20 dergi bulunduğu göz önüne alındığında tehlikenin büyüklüğü daha iyi anlaşılabilir.³

Jeffrey Beall’in aktardığına göre; Beall, PD listesine dahil edilen bir multidisipliner mühendislik dergisi için, derginin editörü olduğunu ve dergiye haksızlık yapıldığını belirten Karl Heinz imzalı, Almanya adresli bir e-posta alır. Beall, adı geçen editörü araştırdığında Almanya’da bu isimde bir

akademisyen olmadığını saptar. E-postanın IP numarasını takip ettiğinde, e-postanın Türkiye’de bir üniversitenin mühendislik fakültesinde araştırma görevlisi olan bir akademisyen tarafından gönderildiğini tespit eder. Alman editör sahtedir.

Beall’s List, kurumsal bir kimlikle hazırlanmıyor olması nedeniyle eleştirilmektedir. Üstelik Beall’ın bu liste aracılığı ile kişisel menfaat sağladığı iddia edilmektedir. Beall ise yaptığı iş nedeniyle PD ve PY’ler tarafından tehdit edildiğini belirtmektedir. Beall’s List 2017 yılı Ocak ayında, neden belirtilmeden, bir süreliğine çevrimdışı olmuştur. Bu durumun, Beall’s List’te yer alan bazı yayıncıların Beall’ı dava edeceği tehdidi ile ilgili olduğu düşünülmektedir.⁴ Liste şu an için yayındadır. Beall listesini güncel tutmaya çalışmaktadır ancak elektronik yayıncılığın hızına yetişebilmek her zaman mümkün değildir. Bu nedenle, PD ve PY ile ilgili değerlendirme yaparken sadece Beall’s List veya benzeri listelere bağlı kalmamak gerekir.

PD’ler hem araştırmacılara hem de bilime zarar vermektedirler. Bu dergiler hakem incelemesini uygun bir şekilde yönetmezler ve kuşkulu çalışmaların sanki güçlü bir hakem değerlendirmesi geçirmiş gibi yayınlanmasına izin verirler. Çünkü yazı reddi, PD’lerin iş modeline aykırıdır. Oysaki hakem değerlendirmesi, bilimsel makalenin yayınlanmasından önce yazarların hatalarını bulmasına ve ortadan kaldırmasına yardımcı olur. Ayrıca, bilimsel bir makalenin yeterli inceleme yapılmadan yayınlanması bilimin kümülatif doğasına şüphe ile yaklaşılmasına neden olabilmektedir.

PD’ler, sadece hızla yayın yapmaya ve yükselmeye çalışan genç akademisyenleri değil; saygın, akademik camiada adı bilinen akademisyenleri de etkileyen bir sorundur. Çünkü bu dergilerin eleştirmen ya da editörleri arasında saygın akademisyenler de yer alabilmektedir. Kıdemli bir akademisyene bu dergilerden editörlük, yayın kurulu üyeliği teklifi gelebilir ve akademisyen “*farklı gerekçelerle*” bu teklifi kabul edebilir. Ancak bu durumda kıdemli

akademisyen de bu oyunun bir parçası haline gelebilir.

Maalesef pek çok üniversite PD'lerin varlığını dikkate alan değerlendirme politikalarına sahip değildir. Çoğu üniversite araştırmacının bulunduğu derginin kalitesini göz ardı ederek, sadece yayın sayısına bakmaktadır. Bu durum bazı araştırmacıların düşük kaliteli dergilerde kolay yayınlama sürecinden yararlanmasına zemin hazırlamaktadır. Dürüst araştırmacılar daha kaliteli dergilerde daha az sayıda makale yayınlarken, onlar çok sayıda makaleyi çabucak yayınlatabilmektedirler.

Bu yazının kaleme alınmasının nedeni, Türkiye kaynaklı, birinci basamak sağlık hizmetleri ile ilgili yayın yaptığını belirten PD'lerin sayısının giderek artmasıdır. Halk sağlığı çalışanları, araştırmacılar ve akademisyenler PD'lere karşı "uyanık" olmalıdırlar. Araştırmacılar, sahte yayıncıların çalışma şeklini öğrenerek, bunlardan kaçınabilir ve araştırmalarının kaliteli akademik dergilerde yayınlandığından emin olabilirler. Akademisyenler ise kendilerine iletilen editörlük ve yayın kurulu üyeliği tekliflerini

akademik dünyanın yeni gerçeklerine göre titizlikle değerlendirmelidirler. Ayrıca; bilimsel toplantılarda PD'lerin tüm yönleriyle tartışıldığı oturumlar düzenlenmesinin, tıp etiği ile ilgili eğitimlerde PD'lerin de ele alınmasının yararlı olacağı ve "uyanık olma" durumuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar:

1. Beall J. Dangerous Predatory Publishers Threaten Medical Research. J Korean Med Sci 2016;31(10):1511-1513.
2. Beall J. What I Learned From Predatory Publishers. Biochem Med (Zagreb) 2017;27(2):273-278.
3. Beall's List of Predatory Journals and Publishers [Online]. Available at: <https://beallslist.weebly.com/> Accessed January 26, 2018.
4. Mimouni M, Braun E, Mimouni FB, Mimouni D, Blumenthal EZ. Beall's List Removed: What Stands Between Us and Open Access Predators? Am J Med 2017;130(8):371-372